

“Al Salvador hi ha poca voluntat política d'afrontar la criminalitat amb serietat”

José Maria Tojeira (Vigo, 1947), sacerdot jesuïta gallec, és rector de la Universitat Centramericana del Salvador, país on viu des de fa més de vint anys. Ha format part de la Comissió Nacional per a la Seguretat Ciutadana i la Pau Social, una institució que treballa per eradicar la violència en un país que, amb deu morts cada dia, té l'índex d'homicidis més alt d'Amèrica.

El Salvador supera en nombre d'homicidis diaris Mèxic, que és un dels països llatinoamericans amb més violència. En el cas del Salvador, quines són les causes de tantes morts?

—El Salvador és un país amb greus problemes de desenvolupament, una densitat de població molt alta, uns 300 habitants per quilòmetre quadrat, molta pobresa, desintegració familiar i diferències socials molt evidents. Es un país molt relacionat amb l'estil de vida nord-americà, és a dir, hi ha molt bombardeig publicitari i tot el que arriba dels Estats Units té molta força simbòlica. Això suscita unes expectatives que no es poden assolir. Hi ha molta gent que emigra per assolir-les però n'hi ha que no ho pot fer. A més, els onze anys de guerra civil han deixat hàbits de delinqüència i actituds irrespectuoses davant la vida: culturalment, el país confia massa en el recurs de la violència com a element de solució dels problemes.

—En què es tradueix aquesta confiança en l'ús de la violència com a recurs?

—El cost de la violència al país, segons els càlculs que han fet diverses institucions, puja a l'11% del producte interior brut; és a dir, si no hi hagués gens de violència, el PIB del Salvador pujaria 11 punts.

—Molta violència i de moltes menes...

—A part de la violència delictuosa que genera el crim organitzat, al Salvador hi ha molta violència social per gelosia i qüestions econòmiques: sicaris, narcotràfic, tràfic de persones i una proporció

alta de gent que comet robatoris. A més, l'accés fàcil a les armes fa créixer la possibilitat de mort en els robatoris i disputes familiars.

—**De fet, es calcula que hi ha 500.000 armes en un país que no arriba a 6 milions d'habitants. Com és que l'accés a les armes és tan estès?**

—Hi ha molta permissivitat i una cultura masculista segons la qual la pistola és una prolongació de la fortalesa del mascle. Una de les mesures de prevenció que hem volgut impulsar és que es castigui amb molta més eficàcia la tinença il·legal d'armes i que se'n restringeixi la tinença legal. El 70% dels homicidis al país es cometien amb armes de foc i un percentatge relativament alt amb armes legals: és fonamental reduir-hi l'accés, però costa molt perquè el negoci de les armes ha estat a mans d'ex-militars i gent vinculada al govern i és un negoci fort. Fa pocs anys, una agència de premsa deia que el Salvador era el cinquè importador mundial d'armes lleugeres... un país tan petit, el cinquè importador del món!

—**Hi ha moltes classes de violència però la més vistosa és la de les bandes juvenils, les anomenades *maras*. A què deuen l'èxit?**

—La joventut ha estat sempre la més victimitzada per la violència i també la que més hi ha participat. La mateixa guerrilla es nodria de joves. L'exèrcit tenia gent molt jove i les bandes de delinqüents, abans i tot de les *maras*. Sempre han estat formades per joves. Hi ha xifres per a tots els gustos però es parla de 5.000 *mareros* a les presons i 25.000 a fora. No sé si són tants o no, però certament no es compten per centenars sinó per milers. L'èxit de les *maras* és aquest mateix brou de cultiu que causa violència i confiança en la força bruta. Les *maras* tenen una organització interna forta que, als joves desarrelats, els dona seguretat i confiança, identitat i sentit de pertinença; i als qui tenen una baixa autoestima, la *maras* els dona sentit de força i de poder. Els ritus d'ingrés a la *maras* són gairebé com els d'una religió, amb una institucionalitat —si bé criminal i fora de la llei— forta.

—**L'any 2004 el president Saca va emprendre el pla *Super Mano Dura*, una continuació del pla *Mano Dura*, que havia implantat el seu antecessor Francisco Flores per combatre la**

criminalitat. Tot dos plans van estar més basats en la repressió que no en la prevenció. Quins n'han estat els resultats?

—El pla ha resultat un fracàs total. En la mesura que hi ha un desplegament de forces armades, la presència del delinqüent al carrer disminueix temporalment. Però quan les forces es retiren, els delinqüents tornen. I com que no hi ha capacitat de controlar tot el territori, sinó que són exclusivament incursions territorials limitades, la gent se'n va d'allà on actua la *Mano Dura* i, quan la *Mano Dura* se'n va, els delinqüents tornen a casa. A tots els països de Centramerica s'han aplicat plans de repressió i el resultat ha estat nul.

—**Què en penseu, doncs, de l'acció del govern pel que fa a violència i seguretat ciutadana?**

—Hi ha poca voluntat política d'afrontar amb serietat la criminalitat, especialment en els aspectes més pre-

“El jovent ha estat sempre el que més ha rebut la violència i el que més hi ha participat”

ventius. Una política criminal seriosa, que inclogui una prevenció responsable, costa diners. Però el país té una càrrega impositiva molt baixa i el govern s'estima més d'invertir en la part més reactiva, en les polítiques repressives, que tenen una eficàcia més immediata i de cara als mitjans i es mantenen amb recursos limitats. Aquí hi ha un cas molt significatiu: el municipi de Nehapa té problemes de delinqüència notablement més baixos que els dos municipis del costat, Quezaltepeque i Apopa. Per què? Aquest municipi, amb les mateixes condicions geogràfiques i econòmiques que els altres dos, ha tingut una gestió municipal molt adequada: té serveis públics, camps de futbol, polisportius, festes patronals ben muntades. Hi ha una reducció notable de la delinqüència. L'alcalde va fer un agermanament amb Vitòria i es va dedicar a consciència al municipi, on treballà amb honestedat i

invertí bé els diners. I s'ha comprovat que una política preventiva fins i tot una mica simple —elevant les mitjanes de permanència dels joves a l'escola i fomentant l'esport i la diversió sana— repercuteix immediatament en la disminució de la violència. Aquí és on veig que es falla més: en les polítiques preventives.

—**Manca de programes preventius, manca de recursos, manca de voluntat política... Què més falta?**

—Hi ha més problemes, com la mala gestió policíaca i la poca inversió en investigació. L'any 2004, a Sonsonate, una ciutat mitjana, es van cometre 300 homicidis i només hi havia quatre policies per a investigar-los. El que diuen els barems d'investigació als països desenvolupats és que un policia investiga deu homicidis o quinze l'any, i aquí un policia n'havia de resoldre uns 75. Què significa? Que detenen el que no planifica l'homicidi: el que mata algú, després es queda a casa i tothom ho veu. Aquí hi va haver un escàndol perquè uns investigadors van fer una recerca que deia que només el 3% o 4% dels casos d'homicidi a escala nacional arribava a sentència condemnatòria.

—**I el futur, com es presenta?**

—El juliol de l'any passat els representants d'una comissió de seguretat ciutadana formada per gent de les universitats, els partits polítics i les esglésies vam presentar un document que pretén dibuixar les línies bàsiques d'una política criminal i proposa mesures alternatives, a curt termini i a llarg termini, per prevenir i controlar la violència al Salvador. En aquest moment diuen que volen seguir el pla que els vam presentar des de la comissió. No els queda més remei que dir que han d'elaborar una bona política criminal, perquè si diuen que tornem a la *Mano Dura*, la gent se'n riurà: el fracàs és massa evident.

—**Així doncs, hi ha esperances que el Salvador pugui eradicar la violència?**

—La majoria gent d'aquest país que jo conec és gent bona. És gent que s'esforça, treballa i lluita. Només calen recursos per fer pressió, més organització ciutadana i voluntat política.

Raquel Correa
San Salvador (el Salvador)